

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри соціальної педагогіки
та корекційної освіти,

кандидат педагогічних наук, доцент

_____ Алла РЕВТЬ

«_____» _____ 2026 р.

**РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У ПІДТРИМЦІ
ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У
ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ**

Спеціальність 231 «Соціальна робота»

Бакалаврська робота
на здобуття кваліфікації – «Бакалавр з соціальної роботи за спеціалізацією
соціальна педагогіка»

Автор роботи Швед Мар'ян Михайлович _____

підпис

Науковий керівник кандидат педагогічних наук,

доцент Зубрицький Ігор Ярославович _____

підпис

Дрогобич 2026

АНОТАЦІЯ

У бакалаврській роботі здійснено теоретичний аналіз ролі соціального працівника у підтримці внутрішньо переміщених осіб у територіальній громаді. Розкрито сутність феномену внутрішнього переміщення, охарактеризовано основні соціальні проблеми та потреби ВПО, проаналізовано нормативно-правове забезпечення й інституційні механізми їх підтримки в Україні.

У роботі обґрунтовано значення системного, клієнтоцентрованого та травма-орієнтованого підходів у соціальній роботі з ВПО. Визначено основні форми, методи та моделі соціальної підтримки переселенців, зокрема ведення випадку, інтегроване надання соціальних послуг і міжвідомчу взаємодію. Окрему увагу приділено діагностиці потреб ВПО та ролі територіальних громад у забезпеченні їх соціальної інтеграції.

Доведено, що ефективність підтримки ВПО значною мірою залежить від рівня міжвідомчої координації, розвитку інтегрованих соціальних послуг та спроможності територіальних громад забезпечувати комплексну соціальну підтримку переселенців.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, територіальна громада, соціальна робота, соціальний працівник, соціальна підтримка, міжвідомча взаємодія, соціальна інтеграція, соціальні послуги.

ABSTRACT

The bachelor's thesis provides a theoretical analysis of the role of a social worker in supporting internally displaced persons within a territorial community. The study examines the essence of internal displacement, identifies the main social problems and needs of internally displaced persons (IDPs), and analyzes the legal framework and institutional mechanisms of their support in Ukraine.

The paper substantiates the importance of systemic, client-centered, and trauma-informed approaches in social work with IDPs. The main forms, methods, and models of social support are characterized, including case management, integrated social services, and interagency cooperation. Particular attention is paid to the assessment of IDPs' needs and the role of territorial communities in ensuring their social integration.

It has been proven that the effectiveness of support for internally displaced persons largely depends on the level of interagency coordination, the development of integrated social services, and the capacity of territorial communities to provide comprehensive social support and integration for displaced persons.

Keywords: internally displaced persons, territorial community, social work, social worker, social support, interagency cooperation, social integration, social services.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ПІДТРИМКИ ВПО У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ	8
1.1. Сутність феномену внутрішнього переміщення та соціальні виклики, пов'язані з інтеграцією ВПО.....	8
1.2. Нормативно-правове забезпечення та інституційні механізми підтримки ВПО в Україні.....	15
1.3. Теоретичні підходи та моделі соціальної роботи з ВПО.....	21
<i>Висновки до першого розділу</i>	28
РОЗДІЛ ІІ. ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У СФЕРІ ПІДТРИМКИ ВПО У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ	30
2.1. Діагностика потреб ВПО та оцінювання їхнього соціального стану.....	30
2.2. Форми і методи соціальної роботи з ВПО у територіальній громаді.....	35
2.3. Міжвідомча взаємодія та партнерство у забезпеченні комплексної підтримки ВПО.....	40
<i>Висновки до другого розділу</i>	45
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ	57

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах глибоких соціально-економічних трансформацій, спричинених наслідками повномасштабної збройної агресії росії проти України, проблема внутрішнього переміщення населення набуває особливої значущості. Масштабні міграційні процеси, руйнування соціальної інфраструктури, втрата житла, роботи та соціальних зв'язків зумовлюють зростання соціальної вразливості внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) та актуалізують необхідність удосконалення системи їхньої соціальної підтримки.

За даними Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, станом на 2025–2026 роки в Україні офіційно зареєстровано понад 4,6 млн внутрішньо переміщених осіб [12]. Водночас за оцінками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, фактична кількість внутрішньо переміщених осіб може становити близько 3,7 млн, а понад 10,8 млн осіб в Україні потребуватимуть гуманітарної допомоги у 2026 році [35]. Така масштабність явища свідчить про системний характер внутрішнього переміщення та необхідність комплексних підходів до підтримки постраждалого населення.

ВПО становлять неоднорідну соціальну групу, яка характеризується високим рівнем вразливості. Серед них значну частку становлять жінки (близько 60 %) та діти (майже 20 %), що зумовлює специфіку їхніх соціальних потреб [8].

Втрата житла, роботи, соціальних зв'язків, доступу до базових послуг, а також пережитий травматичний досвід формують комплекс складних життєвих обставин (далі – СЖО), які потребують професійного соціального втручання.

У цьому контексті особливого значення набуває діяльність соціального працівника як головного суб'єкта забезпечення доступу ВПО до соціальних послуг, координації міжвідомчої взаємодії та сприяння соціальній інтеграції у приймаючих територіальних громадах (далі – ТГ). В умовах децентралізації саме громада стає базовим рівнем реалізації соціальної політики, а ефективність

підтримки ВПО значною мірою залежить від професійної компетентності фахівців соціальної сфери та налагодженості локальних механізмів взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчує зростання уваги до проблем внутрішнього переміщення населення, соціальної адаптації та інтеграції ВПО, а також трансформації системи соціальної роботи в умовах сучасних викликів. Теоретико-методологічні засади соціальної роботи обґрунтовано у працях М. Пейна (Malcolm Payne), Ч. Застроу (Charles Zastrow), Л. Шульман (Lawrence Shulman) та багато інших. У вітчизняному дискурсі вагомий внесок у розроблення проблематики здійснили Н. Гусак, О. Караман, Т. Лях, Н. Малярчук, К. Недря, Т. Семигіна, Г. Слозанська, І. Трубавіна та інші дослідники. Важливим джерелом аналітики є матеріали *Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (United Nations High Commissioner for Refugees)*, *Міжнародної організації з міграції (International Organization for Migration)*, *ЮНЕСКО (United Nations Children's Fund)* у яких системно висвітлено масштаби внутрішнього переміщення, його соціально-економічні наслідки та основні потреби ВПО. Водночас, попри значну кількість наукових праць, залишається недостатньо дослідженою проблема комплексного аналізу ролі соціального працівника у підтримці ВПО саме на рівні ТГ, зокрема в умовах децентралізації та необхідності розвитку міжвідомчої взаємодії. Це зумовлює актуальність обраної теми магістерської роботи: **«Роль соціального працівника у підтримці внутрішньо переміщених осіб у територіальній громаді»**.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному аналізі ролі соціального працівника у підтримці ВПО у ТГ.

Об'єктом дослідження є процес соціальної підтримки ВПО у ТГ.

Предметом дослідження виступають форми, методи та організаційні механізми діяльності соціального працівника у підтримці ВПО.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

- розкрити сутність феномену внутрішнього переміщення та окреслити основні соціальні проблеми ВПО;

- проаналізувати нормативно-правове забезпечення та інституційні механізми їх підтримки в Україні;
- охарактеризувати форми, методи та технології соціальної роботи з ВПО у територіальній громаді;
- обґрунтувати роль соціального працівника та значення міжвідомчої взаємодії у забезпеченні комплексної підтримки ВПО.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано такі загальнонаукові методи: аналіз і синтез наукових джерел, систематизація нормативно-правових актів, порівняльний аналіз, узагальнення. Емпіричну базу становлять офіційні статистичні дані, аналітичні звіти міжнародних організацій, а також матеріали органів місцевого самоврядування.

Наукова новизна дослідження полягає у поглибленні теоретичного розуміння ролі соціального працівника у підтримці ВПО в умовах ТГ та в обґрунтуванні напрямів удосконалення відповідної практики з урахуванням сучасних соціальних викликів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у діяльності органів місцевого самоврядування, соціальних служб, а також у подальших наукових дослідженнях.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить таблиці та рисунки, що відображають результати дослідження.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ПІДТРИМКИ ВПО У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

1.1. Сутність феномену внутрішнього переміщення та соціальні виклики, пов'язані з інтеграцією ВПО

Феномен внутрішнього переміщення населення є складним соціальним явищем, що виникає внаслідок збройних конфліктів, насильства, порушення прав людини, а також інших кризових обставин, які змушують людей залишати місця постійного проживання, не перетинаючи державного кордону [29, с. 14].

Відповідно до міжнародних підходів, *внутрішньо переміщені особи (ВПО)* – це особа або групи осіб, які були вимушені або зобов'язані рятуватися втечею або покинути свої домівки чи місця постійного проживання, зокрема в результаті або для уникнення наслідків збройного конфлікту, ситуацій загального насильства, порушень прав людини або природних лих чи техногенних катастроф, та які не перетинали міжнародно визнаний державний кордон [51].

В українському правовому полі статус ВПО визначається *Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. № 1706* [38], який встановлює гарантії їх соціального захисту, доступу до соціальних послуг та державної підтримки. Відповідно до статті 1 цього Закону *внутрішньо переміщеною особою (ВПО)* є «громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку було змушено залишити або покинути своє місце проживання внаслідок або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини чи надзвичайних ситуацій природного або техногенного характеру» [38].

Крім того, зазначений Закон встановлює, що відповідні обставини вважаються загальновідомими та такими, що не потребують додаткового доведення, якщо інформація про них міститься в офіційних звітах (повідомленнях) міжнародних і національних інституцій, зокрема *Верховного*

комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, Міжнародного комітету Червоного Хреста, а також Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, оприлюднених на офіційних вебресурсах цих організацій, або якщо щодо таких обставин прийнято відповідні рішення уповноваженими державними органами [38]. Таким чином, внутрішнє переміщення доцільно розглядати не лише як демографічний чи міграційний процес, а як комплексну соціальну проблему, що потребує впорядкованого міжсекторального реагування.

Масштаби внутрішнього переміщення в Україні свідчать про його системний характер. За даними *Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України* станом на лютий 2026 року в Україні зареєстровано понад 4609,1 млн ВПО [9]. Подання узагальнених статистичних даних щодо регіонального розподілу ВПО та динаміки їх чисельності дозволяє більш наочно охарактеризувати масштаби внутрішнього переміщення в Україні та виявити основні територіальні особливості цього процесу (табл. 1.1). Ще детальніше про те, як змінювалася кількість ВПО у різних областях України з 2022 по 2026 р. можна ознайомитися на інфографіці (див. Додаток А).

Таблиця 1.1

**Регіональний розподіл ВПО в Україні та динаміка їх чисельності
(станом на 1 лютого 2026 року)**

Регіон	Кількість ВПО, тис. осіб	Динаміка (порівняно з 2022 р.), %	Примітки
Харківська область	508,1	+271,7	Найбільша кількість ВПО; значне зростання після 2022 р.
Донецька область	504,5	-1,9	Основна частина ВПО зареєстрована з 2014 р.
Дніпропетровська область	471,9	+557,9	Найвищий темп зростання
м. Київ	432,9	+160,7	Висока концентрація ВПО у столиці
Луганська область	269,8	н/д	Значна кількість ВПО

Регіон	Кількість ВПО, тис. осіб	Динаміка (порівняно з 2022 р.), %	Примітки
Київська область	235,4	н/д	Приміський регіон з високою концентрацією
Запорізька область	225,2	н/д	Вплив близькості до зони бойових дій
Одеська область	223,7	н/д	Транзитний та приймаючий регіон
Львівська область	201,1	н/д	Один із основних західних регіонів прийому
Полтавська область	184,4	н/д	Значна кількість внутрішніх переселенців

Примітка: *н/д – немає даних

**загальна кількість ВПО станом на досліджуваний період на 213 % перевищує показники листопада 2022 року [9].

Доцільно зазначити, що значна кількість осіб, які перебувають у стані вимушеного переміщення, суттєво трансформуює соціальну структуру суспільства та створює додаткове навантаження на систему соціального захисту і окремі ТГ. Водночас регіони України демонструють різні підходи до адаптації ВПО: *Дніпропетровська область* розвиває житлову інфраструктуру та підтримує підприємництво, *Львівська* – інвестує в освіту й медицину, а *Київська* виступає «буферним» регіоном із доступнішими умовами проживання та працевлаштування. Також, з 2026 року держава посилила підтримку ВПО через реалізацію житлових програм, що охоплюють понад 41 тис. осіб [20].

Зазначені тенденції актуалізують необхідність глибшого розуміння сутнісних характеристик внутрішнього переміщення як соціального явища. Сутнісною характеристикою внутрішнього переміщення є його вимушений характер, що супроводжується втратою житла, роботи, соціальних зв'язків, доступу до базових послуг і звичного способу життя. Як наслідок, ВПО опиняються у СЖО і потребують комплексної соціальної підтримки.

Соціологічні дослідження засвідчують, що основними потребами ВПО на сучасному етапі залишаються *забезпечення житлом, доступ до медичних послуг, продовольча безпека, працевлаштування та психосоціальна підтримка*. Зокрема, за результатами аналітичних досліджень Інституту соціології НАН України (2025 рік), значна частина ВПО оцінює свій матеріальний стан як нестабільний або такий, що погіршився після переміщення; поширеними є труднощі з оплатою житла та комунальних послуг, а також обмежені можливості для формування заощаджень. Водночас фіксується високий рівень залежності ВПО від державної та гуманітарної допомоги, що свідчить про недостатній рівень їх економічної самостійності.

Крім того, дослідження вказують на наявність структурних бар'єрів у доступі до ринку праці, зокрема невідповідність наявної кваліфікації потребам місцевої економіки, труднощі з пошуком стабільної зайнятості та необхідність перекваліфікації. Поряд із цим актуалізуються проблеми психоемоційного стану ВПО, зумовлені пережитим травматичним досвідом і тривалим перебуванням у стані невизначеності, що підсилює потребу у комплексній психосоціальній підтримці [3]. Таким чином, виявлені потреби мають системний характер і потребують інтегрованого підходу до їх задоволення на рівні територіальних громад.

Як уже зазначалося, інтеграція ВПО у приймаючі громади, за оцінками Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, є комплексною та багатовимірною проблемою, у структурі якої питання житлового забезпечення посідає провідне місце. Значна частина ВПО змушена проживати у місцях компактного поселення, орендованому житлі або в родичів, що нерідко не відповідає належним стандартам проживання. Це, своєю чергою, ускладнює процес соціальної інтеграції та підвищує ризики соціальної ізоляції.

Реагуючи на зазначені виклики, Верховна Рада України (далі – ВРУ) та Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) спрямовують зусилля на врегулювання нагальних проблем ВПО, зокрема у сфері житлового забезпечення, що відображено у виділені Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності

України субвенції у розмірі 1,5 млрд. грн на облаштування тимчасового житла або підтриманого проживання та придбання будинків у сільській місцевості для ВПО [32]. З метою нормативного врегулювання зазначених заходів КМУ постановою від 6 березня 2026 р. № 301 затвердив Порядок та умови надання і використання у 2026 році відповідної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування фондів житла для тимчасового або підтриманого проживання евакуйованих і внутрішньо переміщених осіб, а також забезпечення їх житлом у сільській місцевості [13]. З метою узагальнення напрямів та обсягів фінансування заходів із забезпечення житлом ВПО доцільно розглянути розподіл коштів, передбачений постановою КМУ № 301 від 06.03.2026 р., що подано у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Розподіл коштів субвенції на забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб у 2026 році

Напрямок використання коштів	Обсяг фінансування	Зміст заходів
Формування фондів житла для тимчасового проживання ВПО	близько 1,0 млрд грн	Ремонт, реконструкція, переобладнання житлових приміщень, створення місць компактного проживання
Забезпечення житлом ВПО у сільській місцевості	близько 0,5 млрд грн	Придбання житлових будинків, розвиток житлового фонду в громадах
Створення умов для підтриманого проживання	у межах загального фінансування	Облаштування житла для соціально вразливих категорій ВПО
Забезпечення доступності житла	не менше 20 % від обсягу робіт	Адаптація житла для осіб з інвалідністю та маломобільних груп

*Примітка: Загальний обсяг субвенції у 2026 році становить близько 1,5 млрд грн, які спрямовуються місцевим бюджетам для формування фондів житла та забезпечення житлових потреб ВПО

Водночас забезпечення житлових прав ВПО залишається предметом активних наукових досліджень і практичних напрацювань державних і

громадських інституцій. З огляду на це, доцільним є акцентування на основних проблемних аспектах житлового забезпечення ВПО та визначенні можливих шляхів їх вирішення, оскільки зазначена проблематика зберігатиме актуальність у середньо- та довгостроковій перспективі.

Не менш важливою є проблема зайнятості та економічної інтеграції ВПО. Втрата роботи за попереднім місцем проживання, труднощі з працевлаштуванням у новому середовищі, невідповідність професійної кваліфікації потребам місцевого ринку праці зумовлюють зниження рівня доходів та підвищують залежність від соціальної допомоги. У цьому контексті важливим є забезпечення доступу ВПО до програм зайнятості та професійної адаптації.

Відповідно до положень *Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року*, держава спрямовує зусилля на створення умов для економічної самостійності ВПО, зокрема через сприяння їх працевлаштуванню, розвиток підприємницької діяльності, підвищення професійної мобільності та забезпечення доступу до інформації про можливості зайнятості [41]. Крім того, передбачається підтримка ТГ у створенні нових робочих місць і розвитку локальних ринків праці, що має сприяти більш ефективній інтеграції ВПО в соціально-економічне середовище приймаючих громад.

Окремого значення набувають проблеми соціальної адаптації та інтеграції ВПО у приймаючі територіальні громади. ВПО часто стикаються з труднощами у встановленні нових соціальних зв'язків, відчуттям ізоляваності, стигматизацією або напруженістю у відносинах з місцевим населенням, що ускладнює процес їх інтеграції та може призводити до соціальної дезінтеграції [30].

Дослідження засвідчують, що адаптація ВПО у новому соціальному середовищі ускладнюється впливом соціально-економічних і психологічних чинників, зокрема обмеженістю ресурсів ТГ та наслідками травматичного досвіду. За даними О. Михайлич (станом на 2023 рік), лише близько 15 % ВПО

(приблизно 745 тис.) планували інтегруватися за місцем поточного перебування, тоді як 66 % (близько 3,3 млн осіб) були орієнтовані на повернення до попереднього місця проживання [25, с. 104-105].

Водночас результати дослідження МОМ (*Міжнародної організації з міграції / International Organization for Migration*) свідчать про певну трансформацію інтеграційних намірів ВПО. Зокрема, станом на грудень 2025 року більшість ВПО (71 %) висловили намір залишатися у поточному місці перебування щонайменше протягом наступних трьох місяців. У довгостроковій перспективі майже половина (44 %) ВПО розглядає можливість повернення, тоді як 39 % планують залишитися та інтегруватися у приймаючі громади. При цьому серед осіб, які мають намір повернутися, 75 % пов'язують таке рішення із завершенням бойових дій [23].

Наведені дані свідчать про неоднорідність інтеграційних стратегій внутрішньо переміщених осіб, що, своєю чергою, ускладнює формування довгострокових механізмів їх соціальної інтеграції.

Водночас ефективність адаптаційних процесів значною мірою залежить від рівня соціальної згуртованості та взаємодії між суб'єктами соціальної політики, що актуалізує необхідність комплексного міжсекторального підходу до підтримки ВПО [28 с. 81]. Масове переміщення населення зумовило суттєве навантаження на соціальну інфраструктуру, ринки житла, праці та системи соціального захисту в приймаючих громадах, що створює передумови для соціальної напруженості.

За результатами соціологічних опитувань, переважна більшість непереміщеного населення (89 %) позитивно оцінює прибуття ВПО до своїх громад, однак близько 22 % ВПО зазначають, що зазнавали дискримінації або упередженого ставлення через свій статус [16]. При цьому дискримінаційні прояви визнаються одним із головних викликів як для ВПО, так і для осіб, які повернулися до місць постійного проживання. Виявлені ціннісні розбіжності та прояви соціального відторгнення підтверджуються також результатами інших соціологічних досліджень [6, с. 68-69].

Крім того, значна частина ВПО пережила травматичний досвід, пов'язаний із воєнними діями, що зумовлює підвищену потребу у психосоціальній підтримці. Дослідження свідчать, що вплив війни як потужного психотравмуючого чинника зумовлює поширення тривожно-депресивних станів, симптомів посттравматичного стресового розладу та відчуття втрати безпеки, що суттєво ускладнює процес адаптації ВПО у новому соціальному середовищі [47, с. 66]. За оцінками міжнародних організацій, значна частина населення України демонструє високий рівень стресу та психоемоційного напруження, а внутрішньо переміщені особи належать до груп підвищеної вразливості [52].

В умовах децентралізації особливого значення набуває роль ТГ як базового рівня реалізації соціальної політики щодо ВПО. Саме на рівні громади відбувається забезпечення доступу до соціальних послуг, координація діяльності різних суб'єктів соціальної сфери та формування сприятливого середовища для інтеграції внутрішньо переміщених осіб.

Отже, можемо констатувати, що феномен внутрішнього переміщення в Україні має комплексний характер і супроводжується низкою соціальних викликів, серед яких провідними є проблеми житлового забезпечення, зайнятості, соціальної адаптації, доступу до послуг та психосоціальної підтримки. Це зумовлює необхідність розроблення та впровадження ефективних моделей соціальної роботи, спрямованих на забезпечення інтеграції ВПО у територіальні громади та підвищення їхньої соціальної спроможності.

1.2. Нормативно-правове забезпечення та інституційні механізми підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні

Нормативно-правове забезпечення підтримки ВПО доцільно розглядати крізь призму взаємодії міжнародного та національного правового регулювання. Саме міжнародні стандарти заклали концептуальні підвалини формування

державної політики у сфері захисту ВПО та визначили базові принципи забезпечення їхніх прав.

Однак, варто вказати, що міжнародно-правове регулювання у сфері захисту ВПО має фрагментарний, але концептуально цілісний характер і ґрунтується на поєднанні норм міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного права та спеціалізованих документів рекомендаційного характеру. Відсутність універсального обов'язкового договору, присвяченого виключно ВПО, компенсується розвитком так званого «м'якого права», що формує стандарти поведінки держав і орієнтири для національної політики.

Основним документом у цій сфері є *Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення всередині країни (1998 р.)*, розроблені під егідою ООН. Вони систематизують чинні норми міжнародного права та визначають правовий статус ВПО, закріплюючи основоположні принципи їх захисту. Зокрема, документ передбачає заборону дискримінації, гарантує право на безпеку, свободу пересування, доступ до гуманітарної допомоги, належні умови проживання, а також право на добровільне повернення, інтеграцію або переселення. Важливою є норма про відповідальність держави за захист і допомогу ВПО, незалежно від причин їх переміщення [18].

Поряд із цим, міжнародні стандарти захисту ВПО формуються на основі універсальних актів у сфері прав людини, серед яких важливе місце посідають *Загальна декларація прав людини (1948 р.)*, *Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.)* та *Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.)*, *Конвенція про права дитини (1989 р.)*, *Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання (1987 р.)*, *Конвенція про статус біженців (1948 р.)*, *Женевські конвенції про захист жертв війни (1949 р.)* та інші. Ці документи гарантують базові права, що підлягають забезпеченню і щодо ВПО, зокрема право на життя, гідність, працю, соціальний захист, житло та охорону здоров'я [42, с. 183].

В умовах збройних конфліктів особливого значення набувають норми міжнародного гуманітарного права, зокрема положення міжнародних багатосторонніх угод у сфері законів і звичаїв війни, спрямованих на захист жертв збройних конфліктів - *Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів до них*, які передбачають захист цивільного населення, заборону насильницького переміщення та забезпечення гуманітарної допомоги особам, що постраждали від конфлікту. Хоча ці норми прямо не виділяють ВПО як окрему категорію, вони створюють правову основу для їх захисту [15].

Важливу роль у розвитку міжнародних стандартів відіграють регіональні документи та ініціативи. Зокрема, *Конвенція Африканського Союзу про захист і допомогу внутрішньо переміщеним особам в Африці* (Кампальська конвенція, 2009 р.) є першим обов'язковим міжнародним договором у цій сфері, що встановлює чіткі зобов'язання держав щодо попередження внутрішнього переміщення та захисту ВПО. Незважаючи на регіональний характер, її положення мають значний вплив на формування глобальних стандартів [10, с. 128].

Інституційний вимір міжнародного регулювання представлений діяльністю спеціалізованих організацій, зокрема *Управління Верховного комісара ООН у справах біженців та Міжнародна організація з міграції*, які здійснюють моніторинг становища ВПО, надають гуманітарну та технічну допомогу, а також сприяють імплементації міжнародних стандартів у національні правові системи. Значний внесок у забезпечення прав ВПО робить також *ЮНЕСКО*, зокрема у сфері захисту прав дітей-переселенців.

З метою систематизації основних міжнародних документів і рекомендацій, які вплинули на формування правового регулювання статусу ВПО, доцільно узагальнити їх зміст і значення у таблиці 1.3.

Основні міжнародні документи та рекомендації, що вплинули на правове регулювання статусу ВПО

Документ	Рік ухвалення	Характер документа	Основний зміст та значення для регулювання статусу ВПО
Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення	1998	Рекомендаційний (soft law)	Визначають поняття ВПО, закріплюють основні стандарти захисту прав, принципи недискримінації, доступу до допомоги, добровільного повернення або інтеграції
Загальна декларація прав людини	1948	Декларативний	Гарантує базові права людини (життя, гідність, соціальний захист), що поширюються на ВПО
Міжнародний пакт про громадянські та політичні права	1966	Обов'язковий міжнародний договір	Закріплює права на свободу пересування, безпеку, недискримінацію
Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права	1966	Обов'язковий міжнародний договір	Гарантує право на працю, соціальний захист, житло, охорону здоров'я
Женевські конвенції та Додаткові протоколи	1949 / 1977	Обов'язкові міжнародні договори	Забезпечують захист цивільного населення в умовах збройного конфлікту, у тому числі осіб, що зазнали переміщення
Кампальська конвенція (Африканський Союз)	2009	Обов'язковий регіональний договір	Перший спеціалізований міжнародний акт щодо ВПО; встановлює обов'язки держав щодо запобігання переміщенню та захисту ВПО
Рекомендації та аналітичні документи Управління Верховного комісара ООН у справах біженців	постійно	Рекомендаційні	Формують стандарти гуманітарного захисту, моніторинг ситуації ВПО
Рекомендації та звіти Управління Верховного комісара ООН у справах біженців	постійно	Рекомендаційні	Аналіз міграційних процесів, оцінка потреб ВПО, підтримка політик інтеграції

Зазначені міжнародно-правові та інституційні підходи слугували концептуальною основою для формування національної системи нормативно-правового забезпечення підтримки ВПО в Україні. У цьому контексті вітчизняне законодавство сформовано як багаторівнева система, що поєднує норми

конституційного, адміністративного, соціального та міжнародного права, а його основними завданнями є гарантування прав і свобод ВПО, створення умов для їх соціальної інтеграції та забезпечення доступу до базових соціальних послуг і державної підтримки [19, с. 187].

Базовим нормативно-правовим актом у цій сфері є *Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. № 1706*, який визначає правовий статус ВПО, встановлює державні гарантії щодо їх соціального захисту, а також регламентує порядок обліку, реєстрації та отримання відповідних видів допомоги. Закон закріплює принцип недискримінації, забезпечення рівності прав ВПО з іншими громадянами України, а також визначає обов'язок держави щодо створення умов для добровільного повернення, інтеграції або переселення таких осіб [38].

Нормативну основу державної політики у сфері підтримки ВПО доповнюють положення *Конституції України*, які гарантують права людини, зокрема право на соціальний захист, житло, охорону здоров'я та працю. Важливе значення мають також *закони України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (1992)*, *«Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» (1994)*, *«Про безоплатну правову допомогу» (2011)*, *«Про зайнятість населення» (2012)*, *«Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (2014)*, *«Про соціальні послуги» (2019)*, *«Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною російської федерації проти України» (2023)* та інші, які визначають механізми надання відповідних видів соціальної підтримки.

Значну роль у нормативному регулюванні відіграють підзаконні акти Кабінету Міністрів України, які деталізують порядок реалізації державної політики щодо ВПО. Зокрема, важливими є постанови, що визначають механізми

надання грошової допомоги на проживання, порядок формування фондів житла для тимчасового проживання, а також умови надання субвенцій місцевим бюджетам для забезпечення житлових потреб ВПО. Прикладом є *постанови Кабінету Міністрів України «Питання надання пільгових іпотечних кредитів внутрішньо переміщеним особам за рахунок коштів грантів та позик, наданих міжнародними фінансовими установами, міжнародними організаціями та іноземними державами» (2021), «Деякі питання захисту прав депортованих та внутрішньо переміщених осіб» (2022), «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» (2022), «Деякі питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України (2023)», «Деякі питання соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій осіб» (2024), «Деякі питання надання державної підтримки щодо розміщення внутрішньо переміщених осіб» (2025)* та багато інших [26].

Важливим нормативним документом у національному законодавстві щодо правового регулювання внутрішнього переміщення є *Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року*, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 року № 312-р. Стратегія визначає основні напрями державної політики у цій сфері, зокрема сприяння соціально-економічній інтеграції ВПО, забезпечення доступу до житла, працевлаштування та соціальних послуг, а також розвиток потенціалу територіальних громад у сфері прийому та інтеграції переселенців [41].

Інституційний механізм забезпечення підтримки ВПО в Україні характеризується багаторівневою системою суб'єктів, що реалізують відповідну політику. На центральному рівні провідну роль відіграє Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, яке здійснює формування та реалізацію державної політики у сфері соціального захисту ВПО. До його повноважень належить координація діяльності інших органів виконавчої влади, розроблення нормативно-правових актів та забезпечення функціонування системи соціальних послуг.

На регіональному та місцевому рівнях основну роль виконують обласні військові адміністрації та органи місцевого самоврядування, які забезпечують безпосередню організацію надання соціальних послуг, реалізацію програм підтримки ВПО, а також взаємодію з громадськими та благодійними організаціями. В умовах децентралізації саме ТГ виступають базовим рівнем інтеграції ВПО, що зумовлює необхідність посилення їх інституційної спроможності.

Окреме місце у системі інституційного забезпечення займають центри надання соціальних послуг, служби у справах дітей, центри зайнятості, заклади охорони здоров'я, а також неурядові організації, які забезпечують надання комплексної допомоги ВПО. Взаємодія цих суб'єктів реалізується на засадах міжвідомчої координації, що дозволяє забезпечити цілісність і безперервність соціальної підтримки.

Аналіз міжнародного та вітчизняного законодавства дає підстави стверджувати, що нормативно-правове забезпечення та інституційні механізми підтримки ВПО в Україні сформувалися як відносно цілісна система, орієнтована на гарантування їхніх прав і створення умов для соціальної інтеграції. Водночас ефективність функціонування цієї системи значною мірою зумовлена рівнем узгодженості дій суб'єктів публічного управління, достатністю ресурсного забезпечення та спроможністю адаптуватися до динамічних соціальних викликів.

1.3. Теоретичні підходи та моделі соціальної роботи з ВПО

Теоретичне осмислення соціальної роботи з ВПО ґрунтується на міждисциплінарному підході та інтегрує напрацювання соціальної роботи, психології, соціології та публічного управління. Зокрема, *соціальна робота* забезпечує методологічні засади професійного втручання та організації допомоги; *психологія* – розкриває механізми подолання травматичного досвіду та відновлення психоемоційного стану; *соціологія* – дозволяє аналізувати процеси соціальної адаптації та інтеграції у контексті соціальних структур і взаємодій;

публічне управління – визначає інституційні та управлінські механізми реалізації соціальної політики щодо ВПО. Така міждисциплінарна інтеграція забезпечує цілісне розуміння потреб ВПО і сприяє формуванню ефективних моделей соціальної підтримки [4, с. 4].

У цьому контексті соціальна робота з ВПО в Україні визначається як професійна діяльність, орієнтована на запобігання, мінімізацію негативних наслідків і подолання СЖО, спричинених воєнними діями. В умовах збройного конфлікту вона набуває особливої значущості, оскільки кількість осіб, які потребують соціальних послуг, невпинно зростає, тоді як ресурсні можливості ТГ залишаються обмеженими [27, с. 41].

Зазначені обставини зумовлюють необхідність застосування науково обґрунтованих підходів до організації соціальної роботи, здатних забезпечити комплексне реагування на багатовимірні потреби ВПО. Одним із базових у цьому контексті є *системний підхід*, який передбачає розгляд клієнта у взаємозв'язку з його соціальним оточенням як цілісною, багаторівневою системою. У межах системної теорії особистість розглядається як складова ширшого соціального середовища, що включає мікрорівень (сім'я, найближче оточення), мезорівень (ТГ, соціальні інституції) та макрорівень (державна соціальна політика, економічні й правові умови) [44, с. 64]. Такий підхід дозволяє виявити взаємозв'язки між індивідуальними труднощами ВПО та структурними дисфункціями соціальних систем, у яких вони функціонують.

З позицій системного підходу, внутрішнє переміщення спричиняє порушення усталених соціальних зв'язків і втрату доступу до ресурсів, що призводить до дестабілізації життєдіяльності особи. Як наслідок, виникає потреба у відновленні системної рівноваги шляхом цілеспрямованого соціального втручання, орієнтованого не лише на індивіда, а й на середовище його життєдіяльності. У цьому контексті соціальний працівник виконує функцію посередника між клієнтом і соціальними інституціями, сприяючи відновленню соціальних зв'язків і доступу до ресурсів.

Як зазначає М. Пейн, ефективна соціальна робота передбачає врахування взаємодії між різними рівнями соціального середовища та узгодження впливу соціальних систем на життєдіяльність особи. Це особливо актуально у ситуації вимушеного переміщення, коли відбувається різка зміна соціального контексту [1, с. 63].

У вітчизняному науковому дискурсі системний підхід розглядається як базова методологічна основа організації соціальної роботи. Зокрема, підкреслюється, що соціальна робота як професійна діяльність спрямована на забезпечення соціальних змін, соціальної єдності та підвищення рівня самостійності осіб через залучення як індивідуальних, так і суспільних ресурсів. Водночас українські дослідники наголошують на необхідності комплексного підходу до вирішення проблем клієнтів, що передбачає інтеграцію зусиль різних соціальних інституцій і розвиток міжсекторальної взаємодії [46].

Системний підхід забезпечує цілісне розуміння проблем ВПО, дозволяє враховувати взаємодію індивідуальних і соціальних чинників їх вразливості та створює підґрунтя для розроблення комплексних моделей соціальної підтримки, орієнтованих як на особистість, так і на середовище її життєдіяльності.

Важливе значення має також *екологічний підхід*, який акцентує увагу на взаємодії особистості з навколишнім соціальним середовищем. У контексті внутрішнього переміщення цей підхід дозволяє розглядати процес адаптації ВПО як результат узгодження між індивідуальними потребами особи та ресурсними можливостями приймаючої громади. Порушення цієї рівноваги, спричинене переміщенням, вимагає цілеспрямованого соціального втручання, спрямованого на відновлення балансу між індивідом і середовищем.

У межах екологічного підходу визначальним є аналіз так званої «людина–середовище» (*person–environment fit*) взаємодії, що передбачає оцінювання відповідності між потребами ВПО та доступними соціальними, економічними й інституційними ресурсами громади. Недостатність житлової інфраструктури, обмежений доступ до ринку праці, соціальних послуг чи освітніх можливостей

свідчать про дисбаланс цієї взаємодії та зумовлюють підвищення рівня соціальної вразливості ВПО [2].

Екологічний підхід також акцентує увагу на ролі соціального працівника як посередника та фасилітатора процесу адаптації, який сприяє активізації ресурсів як клієнта, так і громади. Це передбачає не лише індивідуальну роботу з ВПО, а й вплив на середовище їх життєдіяльності шляхом розвитку соціальної інфраструктури, зміцнення міжсекторальної взаємодії та формування інклюзивного соціального простору. У вітчизняних дослідженнях підкреслюється, що ефективна інтеграція ВПО можлива лише за умови узгодженого функціонування індивідуальних і середовищних ресурсів, що відповідає екологічній моделі соціальної роботи [46].

Екологічний підхід забезпечує комплексне бачення процесу адаптації внутрішньо переміщених осіб, орієнтуючи соціальну роботу на досягнення стійкої взаємодії між особистістю та соціальним середовищем.

Клієнтоцентрований підхід є одним із базових у роботі з ВПО, оскільки передбачає визнання унікальності життєвого досвіду кожної особи та орієнтацію на її індивідуальні потреби. Він ґрунтується на принципах поваги до гідності клієнта, конфіденційності, партнерської взаємодії та активної участі ВПО у процесі прийняття рішень щодо власного життя. У цьому контексті соціальний працівник виступає не лише як надавач послуг, а як фасилітатор процесу відновлення життєвих ресурсів і суб'єкт, який підтримує клієнта у досягненні максимальної автономії [1, с. 82].

Зміст клієнтоцентрованого підходу передбачає індивідуалізацію соціального втручання, що реалізується через проведення комплексної оцінки потреб, визначення пріоритетів допомоги та розроблення індивідуального плану соціальної підтримки. Особливого значення це набуває у роботі з ВПО, життєві обставини яких характеризуються високим рівнем різноманітності, що вимагає гнучкості та адаптивності соціальних послуг.

Водночас цей підхід передбачає зміщення акценту з патерналістської моделі допомоги на модель співучасті, у межах якої ВПО розглядаються як

активні суб'єкти, здатні до самовизначення та прийняття рішень. Така орієнтація узгоджується з концепцією наснаження (empowerment), що спрямована на підвищення внутрішнього потенціалу особистості, розвиток її компетентностей і зменшення залежності від зовнішньої підтримки [1, с. 43].

У наукових дослідженнях підкреслюється, що застосування клієнтоцентрованого підходу сприяє підвищенню ефективності соціальної роботи, оскільки дозволяє враховувати індивідуальні стратегії адаптації ВПО, забезпечує довіру між клієнтом і фахівцем та створює передумови для сталих позитивних змін у життєвій ситуації особи. Таким чином, клієнтоцентрований підхід виступає важливим інструментом забезпечення адресності, якості та результативності соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Значного поширення у практиці соціальної роботи з ВПО набуває концепція наснаження (від англ. *empowerment* – набуття сили, влади або спроможності), яка спрямована на підвищення спроможності клієнтів самостійно вирішувати власні проблеми та брати активну участь у житті громади. За визначенням Т. Семигіної, наснаження передбачає розвиток внутрішніх і зовнішніх ресурсів особистості, що дозволяє зменшити залежність від зовнішньої допомоги та сприяє соціальній інтеграції [1, с. 84].

Окремого значення набуває травма-орієнтований підхід (*trauma-informed approach*), який враховує наслідки пережитого психотравмуючого досвіду. ВПО часто зазнають впливу стресових подій, пов'язаних із війною, що зумовлює необхідність надання психосоціальної підтримки з урахуванням принципів безпеки, довіри та недопущення повторної травматизації. Дослідження у сфері психічного здоров'я підтверджують, що застосування такого підходу сприяє ефективнішій адаптації ВПО та зниженню рівня психоемоційного напруження [49].

Практична реалізація зазначених теоретичних підходів здійснюється через відповідні *моделі соціальної роботи*. Однією з найбільш ефективних є модель *ведення випадку (case management)*, яка передбачає комплексне оцінювання потреб клієнта, розроблення індивідуального плану допомоги, координацію

міжвідомчої взаємодії та моніторинг результатів. Ця модель дозволяє забезпечити цілісність і безперервність соціальної підтримки ВПО [17, с. 5].

Також застосовується *модель міжвідомчої взаємодії*, яка передбачає координацію діяльності різних суб'єктів соціальної сфери – органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій і міжнародних інституцій. Вона забезпечує інтегрований підхід до вирішення проблем ВПО та підвищує ефективність використання ресурсів [1, с. 5].

Важливою є також *модель соціальної інтеграції*, яка спрямована на включення ВПО у соціальне життя громади через розвиток соціальних зв'язків, забезпечення доступу до освіти, праці та соціальних послуг. У цьому контексті соціальний працівник виступає як посередник між клієнтом і соціальним середовищем, сприяючи подоланню бар'єрів та формуванню соціальної згуртованості.

У сучасних умовах в Україні відбувається трансформація моделі соціальної роботи, що ґрунтується на принципах орієнтації на права людини, системності, інтеграції цифрових технологій та врахування національного контексту розвитку соціальної політики [27, с. 41]. Якщо на початковому етапі внутрішнього переміщення у 2014-2015 роках допомога ВПО мала переважно волонтерський і фрагментарний характер, то нині вона набуває ознак інституціоналізованої діяльності, що координується органами державної влади, гуманітарними структурами та обласними військовими адміністраціями.

Суттєвим кроком у розвитку системи соціальної підтримки стало впровадження цифрових інструментів, зокрема онлайн-платформ, чат-ботів і гарячих ліній, які забезпечують оперативний моніторинг потреб ВПО та надання допомоги в режимі реального часу. Зокрема, в Україні функціонують такі цифрові сервіси, як *Дія*, через який здійснюється реєстрація ВПО та оформлення соціальних виплат; чат-бот «*Турботник*» Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, спрямований на інформування щодо доступних послуг; інформаційні чат-боти гуманітарного спрямування, зокрема «*СпівДія*» (ініціатива), що допомагає координувати отримання гуманітарної допомоги; а

також сервіси Управління Верховного комісара ООН у справах біженців та Міжнародної організації з міграції, які надають інформаційну підтримку та сприяють доступу ВПО до послуг [4, с. 7].

Такі інструменти сприяють підвищенню доступності соціальної допомоги, оперативності реагування на потреби ВПО та загальній ефективності системи соціальної роботи в умовах кризових викликів.

З метою узагальнення основних теоретичних моделей соціальної роботи, що застосовуються у підтримці ВПО, доцільно представити їх зміст, інструменти та практичне значення у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Моделі соціальної роботи з ВПО

Модель соціальної роботи	Зміст моделі	Основні інструменти	Значення для роботи з ВПО
<i>Системна модель</i>	Розгляд клієнта у взаємозв'язку з соціальним середовищем	Аналіз соціальних зв'язків, міжвідомча взаємодія, робота з сім'єю та громадою	Забезпечує комплексне вирішення проблем ВПО з урахуванням впливу соціального середовища
<i>Екологічна модель</i>	Орієнтація на взаємодію «людина – середовище»	Оцінка ресурсів громади, адаптаційні програми, розвиток соціальної інфраструктури	Сприяє відновленню балансу між потребами ВПО та можливостями громади
<i>Клієнтоцентрована модель</i>	Орієнтація на індивідуальні потреби та досвід клієнта	Індивідуальне планування, консультування, супровід	Забезпечує адресність допомоги та підвищує ефективність соціальної підтримки
<i>Модель наснаження (empowerment)</i>	Активізація внутрішніх і зовнішніх ресурсів особистості	Мотиваційна підтримка, розвиток компетентностей, залучення до прийняття рішень	Підвищує самостійність ВПО та сприяє їх інтеграції
<i>Травма-орієнтована модель</i>	Врахування психотравмуючого досвіду клієнта	Психосоціальна підтримка, кризове втручання, безпечне середовище	Зменшує наслідки травматичного досвіду та сприяє адаптації
<i>Модель ведення випадку (case management)</i>	Комплексне супроводження клієнта	Оцінка потреб, індивідуальний план, координація послуг	Забезпечує безперервність і узгодженість допомоги

Модель соціальної роботи	Зміст моделі	Основні інструменти	Значення для роботи з ВПО
<i>Міжвідомча модель</i>	Координація діяльності різних суб'єктів	Партнерство, міжсекторальна взаємодія, спільні програми	Підвищує ефективність використання ресурсів та комплексність підтримки
<i>Модель соціальної інтеграції</i>	Спрямована на включення ВПО у життя громади	Соціальні проекти, працевлаштування, освіта, розвиток соціальних зв'язків	Сприяє соціальній згуртованості та довгостроковій інтеграції ВПО

Теоретичні підходи та моделі соціальної роботи з ВПО формують науково обґрунтовану основу для організації практичної діяльності у цій сфері. Їх застосування забезпечує комплексність, індивідуалізацію та ефективність соціальної підтримки ВПО, що є необхідною умовою їх успішної адаптації та інтеграції у приймаючі територіальні громади.

Висновки до розділу 1

У результаті теоретико-аналітичного дослідження встановлено, що феномен внутрішнього переміщення в Україні має комплексний, багатовимірний характер і зумовлений наслідками збройного конфлікту, що призвів до масштабних соціально-демографічних трансформацій. ВПО постають як вразлива соціальна група, яка перебуває у СЖО і потребує системної, інтегрованої підтримки. Аналіз соціальних викликів засвідчив, що основними проблемами ВПО є житлове забезпечення, зайнятість, доступ до соціальних послуг, соціальна адаптація та психосоціальна підтримка. Водночас доведено, що ефективність інтеграційних процесів значною мірою залежить від рівня спроможності ТГ, міжсекторальної взаємодії та ресурсного забезпечення системи соціального захисту.

Дослідження нормативно-правового та теоретико-методологічного забезпечення соціальної роботи з ВПО дозволило обґрунтувати, що в Україні сформовано відносно цілісну систему правового регулювання та інституційної підтримки, яка базується на поєднанні міжнародних стандартів і національного

законодавства. Водночас її ефективність визначається рівнем координації суб'єктів публічного управління та здатністю адаптуватися до динамічних соціальних викликів.

Теоретичні підходи (системний, екологічний, клієнтоцентрований, наснаження, травма-орієнтований) та відповідні моделі соціальної роботи формують науково обґрунтовану основу професійної діяльності, забезпечуючи комплексність, індивідуалізацію та результативність соціальної підтримки ВПО, що є необхідною умовою їх успішної інтеграції у приймаючі ТГ.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У СФЕРІ ПІДТРИМКИ ВПО У ТГ

2.1. Діагностика потреб ВПО та оцінювання їхнього соціального стану

В умовах масштабного внутрішнього переміщення населення особливого значення набуває своєчасна та комплексна діагностика потреб ВПО, оскільки саме результати оцінювання виступають підґрунтям для формування ефективної системи соціальної підтримки, планування соціальних послуг та прийняття управлінських рішень на рівні ТГ. У сучасній соціальній роботі *оцінювання потреб* розглядається як системний процес збору, аналізу та інтерпретації інформації щодо життєвої ситуації особи або соціальної групи з метою визначення рівня їх соціальної вразливості, наявних ресурсів та необхідних видів допомоги [40].

У науково-методичній літературі підкреслюється, що оцінювання потреб ВПО має здійснюватися з урахуванням комплексного впливу соціально-економічних, психологічних, медичних та житлових чинників. Фахівці визначають *оцінювання потреб ВПО* як один із основних інструментів їх успішної інтеграції у приймаючі громади, оскільки воно дозволяє виявити найбільш уразливі категорії населення, визначити пріоритетні напрями підтримки та забезпечити ефективний розподіл ресурсів громади. Під *оцінюванням потреб ВПО*, загалом розуміють сукупність процедур, спрямованих на збір та аналіз даних щодо системи забезпечення прав і можливостей ВПО у громаді. Метою оцінювання є виявлення того, чи задовольняє ця система ключові потреби ВПО [24]. Відповідно *діагностику потреб ВПО* розглядаємо як системний, науково обґрунтований процес збору, аналізу та інтерпретації інформації про життєву ситуацію, рівень соціальної вразливості, наявні ресурси та потреби ВПО з метою визначення пріоритетних напрямів соціальної підтримки, планування відповідних послуг і прийняття ефективних управлінських рішень на рівні ТГ.

Варто наголосити, що в сучасних умовах діагностика потреб ВПО виходить за межі виключно індивідуального оцінювання та набуває ознак стратегічного інструменту соціального управління. Її результати використовуються для формування місцевих програм підтримки ВПО, планування розвитку соціальної інфраструктури, оцінювання спроможності громад та прогнозування соціальних ризиків. Зокрема, на рівні ТГ реалізуються програми забезпечення тимчасовим і соціальним житлом для ВПО, місцеві програми сприяння зайнятості та професійної адаптації (перекваліфікації, підтримки підприємництва), програми психосоціальної підтримки (діяльність центрів життєстійкості, кризових служб), а також комплексні програми інтеграції ВПО, що передбачають розвиток освітніх, медичних і соціальних послуг у громаді [33]. Практика окремих громад також включає цільові програми компенсації витрат на оренду житла, підтримку приймаючих сімей та розвиток інклюзивної інфраструктури для вразливих категорій ВПО. Водночас ефективність такого оцінювання значною мірою залежить від системності збору даних, міжвідомчої координації та використання стандартизованих методик.

Зокрема, у практиці ТГ реалізуються цільові програми підтримки ВПО, серед яких: *Програма соціальної підтримки та забезпечення перебування внутрішньо переміщених осіб на території Звягель*, що передбачає забезпечення тимчасовим житлом, сприяння працевлаштуванню та соціальній інтеграції переселенців; *Програма підтримки внутрішньо переміщених осіб Смідинська територіальна громада*, спрямована на розвиток фонду житла для тимчасового проживання ВПО; а також місцеві ініціативи у межах державних програм «*Відновлення*» та «*Прихисток*», орієнтованих на компенсацію за пошкоджене житло та підтримку осіб, які розміщують переселенців. Крім того, у громадах впроваджуються програми професійної адаптації, грантової підтримки підприємницької діяльності ВПО, психосоціальної підтримки та розвитку центрів життєстійкості [33].

У контексті дослідження особливостей підтримки ВПО у ТГ доцільно звернути увагу на практику Дрогобицької міської територіальної громади, яка є

однією з найбільш активних громад Львівської області у сфері інтеграції ВПО. За офіційними даними, у громаді проживає близько 8 тис. ВПО, що зумовило необхідність розвитку локальної системи соціальної підтримки та житлової інфраструктури [34].

У громаді функціонує система інформаційної та соціальної підтримки переселенців, яка включає реєстрацію ВПО, оформлення державної допомоги, гуманітарну підтримку, консультування щодо соціальних гарантій, а також надання медичної та психологічної допомоги. Для координації допомоги у громаді діє call-центр інформаційної підтримки переселенців [14].

Особливу увагу Дрогобицька ТГ приділяє реалізації житлових програм для ВПО. Зокрема, у громаді створено фонд житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, а також реалізуються проекти будівництва та реновації житла за підтримки міжнародних організацій і благодійних фондів. Станом на 2026 рік у громаді вже збудовано та відремонтовано 65 квартир «під ключ» для ВПО та соціально вразливих категорій населення [34].

Серед найбільш відомих ініціатив громади – реалізація житлових проектів за підтримки благодійної організації MoveUkraine, Державного банку розвитку Німеччини (KfW), Українського фонду соціальних інвестицій та міжнародної організації Habitat for Humanity. Проекти передбачають будівництво швидкозбірних житлових будинків, реконструкцію нежитлових приміщень під житло та розвиток інфраструктури підтриманого проживання [34].

Окрім житлової підтримки, у громаді реалізуються програми сприяння зайнятості та економічній інтеграції ВПО. Зокрема, у співпраці з міжнародними партнерами впроваджуються проекти підтримки підприємництва, професійного навчання та грантових програм для ВПО, ветеранів і членів їхніх сімей [50].

Зазначені практики свідчать про необхідність системного підходу до планування та реалізації заходів підтримки ВПО, що, своєю чергою, актуалізує потребу у впровадженні стандартизованих механізмів оцінювання їхніх потреб на рівні ТГ. У цьому контексті нормативною основою проведення оцінювання потреб ВПО на місцевому рівні є наказ Міністерства з питань реінтеграції

тимчасово окупованих територій України від 13 вересня 2024 р. № 288 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення оцінювання потреб внутрішньо переміщених осіб на місцевому рівні громади». Він був виданий на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р «Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках» щодо запровадження системи періодичної оцінки потреб ВПО, у тому числі з можливістю збору дезагрегованих даних [39]. У документі визначено методологічні засади проведення оцінювання потреб ВПО на рівні територіальних громад, зокрема окреслено мету, принципи та основні етапи такого оцінювання; рекомендовано застосування комплексного підходу, що поєднує кількісні (анкетування, опитування) та якісні (фокус-групи, глибокі інтерв'ю) методи збору інформації; визначено перелік основних сфер оцінювання (житлові умови, зайнятість, доходи, стан здоров'я, доступ до соціальних послуг, рівень інтеграції тощо); а також наголошено на необхідності міжвідомчої координації, використання стандартизованих інструментів збору даних і врахування результатів оцінювання при розробленні місцевих програм підтримки ВПО та прийнятті управлінських рішень [39].

Відповідно до зазначених Методичних рекомендацій, основним методом оцінювання потреб ВПО є *опитування громадської думки*, яке дозволяє отримати репрезентативну інформацію щодо житлових умов, рівня доходів, зайнятості, стану здоров'я, доступу до соціальних послуг та інтеграційних потреб переселенців. Опитування можуть здійснюватися у формі *анкетування або інтерв'ювання*, що забезпечує гнучкість дослідницького процесу та можливість адаптації інструментарію до особливостей конкретної ТГ [39].

Поряд із кількісними методами важливу роль відіграють якісні методи дослідження, зокрема *фокус-групові дискусії, глибокі інтерв'ю та експертні опитування*. Їх застосування дозволяє виявити приховані соціальні проблеми, суб'єктивне сприйняття ВПО власного становища, рівень соціальної інтеграції,

наявність дискримінаційних практик та особливості взаємодії з приймаючою громадою. Саме поєднання кількісних і якісних методів забезпечує комплексність оцінювання соціального стану ВПО.

Особливого значення у процесі діагностики потреб набуває *оцінювання житлових умов ВПО*, оскільки житлова проблема залишається одним із найбільш критичних аспектів їх соціальної адаптації. За результатами сучасних досліджень, значна частина ВПО проживає в орендованому житлі, місцях компактного поселення або у родичів, що нерідко супроводжується перенаселеністю, нестабільністю проживання та ризиком повторного переміщення. Водночас суттєва частина переселенців не має достатнього рівня доходів для самостійного забезпечення житлом, що посилює їх залежність від державної та гуманітарної підтримки [37, с. 16].

Важливим напрямом оцінювання є також аналіз економічного становища ВПО. Дослідження свідчать, що ВПО часто стикаються з труднощами працевлаштування, невідповідністю професійної кваліфікації потребам локального ринку праці, нестабільністю зайнятості та зниженням рівня доходів. Це, своєю чергою, підвищує ризики соціальної залежності та економічної маргіналізації переселенців. У звіті щодо оцінювання потреб ВПО (2026 р.) наголошується, що значна частина домогосподарств ВПО змушена обмежувати витрати на медичні послуги, харчування та освіти через фінансові труднощі [16].

Не менш важливою складовою оцінювання є визначення психосоціального стану ВПО. Вимушене переміщення, втрата житла, розрив соціальних зв'язків, пережитий травматичний досвід війни та тривале перебування у стані невизначеності негативно впливають на психоемоційний стан переселенців. У наукових дослідженнях підкреслюється, що поширеними серед ВПО є тривожні та депресивні стани, симптоми емоційного виснаження та посттравматичного стресового розладу, що зумовлює необхідність включення психосоціальної підтримки до системи комплексної допомоги [24].

Водночас оцінювання соціального стану ВПО має враховувати не лише рівень їх соціальної вразливості, а й наявний потенціал до адаптації та інтеграції.

У цьому контексті важливими індикаторами виступають рівень соціальної активності, участь у житті громади, наявність соціальних зв'язків, рівень довіри до місцевих інституцій та готовність до довгострокової інтеграції. Такий підхід відповідає сучасній *ресурсно-орієнтованій моделі соціальної роботи*, яка акцентує увагу не лише на проблемах клієнта, а й на його можливостях та внутрішніх ресурсах.

Отже, *діагностика потреб ВПО та оцінювання* їхнього соціального стану виступають необхідною умовою формування ефективної системи соціальної підтримки в ТГ. Комплексне оцінювання дозволяє своєчасно виявляти основні проблеми ВПО, визначати пріоритетні напрями соціального втручання та забезпечувати адресність соціальних послуг. Водночас ефективність цього процесу залежить від використання науково обґрунтованих методик, міжвідомчої взаємодії та належного ресурсного забезпечення системи соціального захисту.

2.2. Форми та методи соціальної роботи з ВПО у ТГ

Як уже побіжно згадувалося вище, соціальна робота з ВПО у ТГ реалізується через систему взаємопов'язаних форм і методів, спрямованих на подолання СЖО, забезпечення доступу до соціальних послуг та сприяння інтеграції переселенців у приймаюче соціальне середовище. В умовах децентралізації саме ТГ виступають основними суб'єктами організації соціальної підтримки ВПО, забезпечуючи її адресність, доступність, комплексність і наближеність до потреб населення [22, с. 11].

У сучасному науковому дискурсі *форми соціальної роботи з ВПО* розглядаються як організаційні способи професійної взаємодії з клієнтами, що забезпечують реалізацію різних видів соціальної підтримки. Серед *основних форм* доцільно виокремити *індивідуальну, групову та громадоорієнтовану соціальну роботу*. Їх поєднання дозволяє забезпечити як оперативне реагування на кризові потреби ВПО, так і створення умов для їх довготривалої адаптації та інтеграції у громаду [23].

Однією з провідних форм підтримки є *індивідуальна соціальна робота*, яка передбачає безпосередню взаємодію соціального працівника з клієнтом через *консультування, оцінювання потреб, соціальний супровід, кризове втручання та ведення випадку (case management)*. Її основною метою є комплексне вирішення індивідуальних проблем ВПО, пов'язаних із житловим забезпеченням, працевлаштуванням, доступом до соціальних виплат, медичних, освітніх та адміністративних послуг. У практиці соціальних служб *соціальний супровід* розглядається як система тривалої підтримки осіб, які перебувають у СЖО, та охоплює соціально-психологічний, соціально-економічний, соціально-медичний, соціально-педагогічний, соціально-інформаційний і соціально-трудоий напрями допомоги. Особливого значення набуває технологія ведення випадку, яка забезпечує послідовність професійних дій фахівця: оцінювання потреб клієнта, планування соціального втручання, координацію міжвідомчої взаємодії, залучення необхідних ресурсів і моніторинг результатів підтримки [7, с. 7].

Важливе місце у системі соціальної роботи з ВПО посідає *групова робота*, спрямована на подолання соціальної ізоляції, розвиток навичок взаємопідтримки та формування соціальної згуртованості. Вона реалізується через *групи взаємодопомоги, тренінги адаптації, психоедукаційні заходи, заняття з розвитку життєстійкості, інформаційно-просвітницькі зустрічі та групи підтримки для різних категорій ВПО* - дітей, молоді, жінок, людей похилого віку й осіб з інвалідністю. Така форма роботи сприяє відновленню комунікативних зв'язків, розвитку довіри та формуванню навичок самопомоги й самоорганізації [4, с. 6].

Окремого значення набуває *громадоорієнтована соціальна робота*, спрямована на формування сприятливого соціального середовища для інтеграції ВПО. Її зміст охоплює *соціальне планування, розвиток громадської участі, організацію соціальних послуг, реалізацію місцевих програм підтримки та зміцнення соціальної згуртованості*. У цьому контексті територіальна громада розглядається не лише як адміністративна одиниця надання послуг, а як простір

соціальної інтеграції, у межах якого ВПО можуть відновлювати соціальні зв'язки, реалізовувати професійний потенціал та брати участь у громадському житті [46].

З метою узагальнення основних форм соціальної роботи, що застосовуються у процесі підтримки внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах, доцільно представити їх зміст, напрями реалізації та практичне значення у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Форми соціальної роботи з ВПО у ТГ

Форма соціальної роботи	Характеристика	Основні напрями реалізації	Значення для підтримки ВПО
Індивідуальна соціальна робота	Передбачає безпосередню взаємодію соціального працівника з клієнтом з урахуванням його індивідуальних потреб	Соціальне консультування, оцінювання потреб, соціальний супровід, ведення випадку, кризове втручання	Забезпечує адресність допомоги, подолання складних життєвих обставин та доступ до соціальних послуг
Групова соціальна робота	Спрямована на об'єднання ВПО у групи для взаємопідтримки та розвитку соціальних навичок	Групи взаємодопомоги, тренінги адаптації, психоедукаційні заходи, групи підтримки	Сприяє зниженню соціальної ізоляції, розвитку комунікації та соціальної згуртованості
Громадоорієнтована (ком'юніті-орієнтована) соціальна робота	Орієнтована на розвиток громади як середовища інтеграції ВПО	Соціальне планування, місцеві програми підтримки, громадські ініціативи, розвиток соціальної інфраструктури	Забезпечує інтеграцію ВПО у життя громади та зміцнення соціальної згуртованості
Міжвідомча форма взаємодії	Передбачає координацію діяльності різних суб'єктів соціальної сфери	Взаємодія органів місцевого самоврядування, соціальних служб, закладів освіти, охорони здоров'я, громадських організацій	Сприяє комплексному вирішенню проблем ВПО та ефективному використанню ресурсів
Дистанційна (цифрова) форма соціальної роботи	Реалізується із застосуванням цифрових технологій та онлайн-комунікації	Онлайн-консультування, чат-боти, гарячі лінії, цифрові платформи підтримки	Підвищує оперативність, доступність і безперервність

Форма соціальної роботи	Характеристика	Основні напрями реалізації	Значення для підтримки ВПО
			соціальної допомоги

Методи соціальної роботи з ВПО виступають інструментами реалізації зазначених форм діяльності та охоплюють широкий спектр професійних технологій. До найбільш поширених належать *соціальне консультування, інформування, посередництво, соціальний супровід, кризове втручання, психологічна підтримка, правова допомога та сприяння доступу до житлових, медичних, освітніх і трудових ресурсів*. У наукових дослідженнях також виокремлюються *соціально-економічні, психолого-педагогічні, соціально-медичні, правові та соціокультурні* методи роботи, а також *методи медіації й посередництва* у вирішенні конфліктних ситуацій між ВПО та приймаючою громадою [4, с. 7].

З метою систематизації основних методів соціальної роботи, що застосовуються у процесі підтримки ВПО у ТГ, нам видається доцільним узагальнити їх зміст, напрями застосування та практичне значення у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Методи соціальної роботи з ВПО

Метод соціальної роботи	Характеристика методу	Основні напрями застосування	Практичне значення у роботі з ВПО
<i>Соціальне консультування</i>	Надання інформаційної, правової та психологічної допомоги клієнту	Консультування щодо соціальних виплат, житла, працевлаштування, правового статусу	Сприяє орієнтації ВПО у системі соціальних послуг та прийняттю обґрунтованих рішень
<i>Соціальний супровід</i>	Комплексна та тривала підтримка особи у процесі подолання складних життєвих обставин	Допомога у соціальній адаптації, інтеграції, доступі до послуг	Забезпечує безперервність підтримки та стабілізацію життєвої ситуації ВПО
<i>Ведення випадку (case management)</i>	Координація процесу допомоги на основі індивідуального плану роботи	Оцінювання потреб, координація послуг, міжвідомча взаємодія	Забезпечує комплексність та адресність соціальної підтримки
<i>Кризове втручання</i>	Оперативна допомога особам у кризових ситуаціях	Реагування на гострі психоемоційні та соціальні проблеми	Дозволяє мінімізувати наслідки кризових

Метод соціальної роботи	Характеристика методу	Основні напрями застосування	Практичне значення у роботі з ВПО
			станів та травматичного досвіду
<i>Психосоціальна підтримка</i>	Система заходів, спрямованих на відновлення психоемоційного стану	Психологічне консультування, групи підтримки, арт-терапія	Сприяє подоланню тривожності, стресу та соціальної ізоляції
<i>Соціальна профілактика</i>	Попередження соціальної дезадаптації та загострення соціальних проблем	Інформаційно-просвітницька робота, профілактика конфліктів	Знижує ризики соціальної напруги та маргіналізації ВПО
<i>Соціальне посередництво (медіація)</i>	Сприяння взаємодії між клієнтом та соціальними інституціями	Вирішення конфліктів, налагодження комунікації	Сприяє інтеграції ВПО у приймаючу громаду
<i>Соціально-педагогічні методи</i>	Вплив на процес соціалізації та розвитку життєвих компетентностей	Освітні заходи, тренінги, робота з дітьми та молоддю	Сприяють адаптації та формуванню навичок самостійного життя
<i>Методи активізації ресурсів (empowerment)</i>	Підвищення рівня самостійності та внутрішнього потенціалу клієнта	Мотиваційна підтримка, розвиток навичок самопомоги	Підвищують соціальну активність і здатність ВПО до самозабезпечення
<i>Цифрові методи соціальної роботи</i>	Використання цифрових технологій у процесі надання допомоги	Онлайн-консультування, чат-боти, цифрові платформи	Забезпечують оперативність та доступність соціальної підтримки

Ефективність соціальної роботи з ВПО значною мірою залежить від *інтегрованої моделі* надання соціальних послуг, що передбачає координацію діяльності органів місцевого самоврядування, центрів соціальних служб, закладів охорони здоров'я, освіти, служби зайнятості, громадських і міжнародних організацій. У наукових джерелах інтеграція соціальних послуг розглядається як результат узгодження різних напрямів соціальної політики з метою підвищення якості обслуговування отримувачів послуг та оптимізації використання ресурсів громади [21, с. 39]. На рівні ТГ така модель реалізується через діяльність центрів надання соціальних послуг, створення віддалених робочих місць фахівців із соціальної роботи у старостатах, взаємодію з ЦНАП, службами у справах дітей, центрами зайнятості та закладами охорони здоров'я

У сучасних умовах дедалі більшого значення набувають *інноваційні практики соціальної роботи з ВПО*, що передбачають поєднання державних, громадських і міжнародних ресурсів, персоналізацію допомоги, постійний моніторинг потреб, розвиток психосоціальної підтримки та використання цифрових технологій для інформування, консультування і координації соціальної допомоги [45, с.76]. Застосування онлайн-платформ, цифрових сервісів, чат-ботів і дистанційних форм консультування свідчить про поступовий перехід від фрагментарної кризової допомоги до комплексної, довготривалої та інтегрованої моделі підтримки ВПО у ТГ.

2.3. Міжвідомча взаємодія та партнерство у забезпеченні комплексної підтримки ВПО

Ефективна підтримка ВПО в умовах триваючої повномасштабної війни росії проти України потребує комплексного й скоординованого підходу, що ґрунтується на взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, соціальних служб, закладів освіти й охорони здоров'я, громадських і благодійних організацій, міжнародних інституцій та волонтерського сектору. Багатовимірний характер проблем ВПО зумовлює необхідність консолідації ресурсів і професійних зусиль різних суб'єктів соціальної політики з метою забезпечення цілісної системи підтримки.

О. Дацаківська розглядає міжвідомчу взаємодію як механізм координації діяльності різних суб'єктів соціальної політики, спрямований на забезпечення комплексності, доступності та безперервності соціальної підтримки вразливих категорій населення. У контексті *підтримки ВПО міжвідомчу взаємодію* доцільно трактувати як партнерську та узгоджену діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, соціальних служб, закладів освіти й охорони здоров'я, служби зайнятості, громадських, благодійних і міжнародних організацій, спрямовану на своєчасне реагування на складні життєві обставини переселенців, забезпечення доступу до соціальних послуг, житла,

працевлаштування, психосоціальної підтримки та створення умов для їх успішної адаптації й інтеграції у приймаючі територіальні громади [11, с. 57].

Актуальність міжвідомчої взаємодії у сфері підтримки ВПО зумовлена багатомірністю проблем, з якими стикаються переселенці. Забезпечення житлом, доступом до медичних, освітніх і соціальних послуг, працевлаштуванням, психосоціальною підтримкою та правовою допомогою неможливе в межах діяльності лише однієї інституції. Саме тому сучасна модель соціальної роботи з ВПО ґрунтується на *принципах* міжсекторального партнерства, інтегрованого надання соціальних послуг, координації ресурсів громади [11, с. 57].

З метою узагальнення основних засад організації сучасної соціальної роботи з ВПО доцільно представити основні принципи, на яких ґрунтується система їх підтримки у ТГ, у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Основні принципи сучасної моделі соціальної роботи з ВПО*

Принцип	Характеристика принципу	Практичне значення у роботі з ВПО
<i>Міжсекторальне партнерство</i>	Передбачає взаємодію органів державної влади, місцевого самоврядування, соціальних служб, громадських, благодійних і міжнародних організацій	Забезпечує комплексний підхід до вирішення проблем ВПО та об'єднання ресурсів різних суб'єктів
<i>Інтегроване надання соціальних послуг</i>	Орієнтоване на координацію різних видів допомоги відповідно до індивідуальних потреб клієнта	Сприяє доступності, безперервності та адресності соціальної підтримки
<i>Координація ресурсів громади</i>	Передбачає узгоджене використання кадрових, матеріальних, фінансових та інституційних ресурсів територіальної громади	Підвищує ефективність соціальної роботи та спроможність громади реагувати на потреби ВПО

*Примітка: таблиця сформована на основі узагальнення сучасних наукових підходів до організації соціальної роботи з ВПО

Нормативно-правовою основою міжвідомчої взаємодії у сфері підтримки ВПО виступають *Закон України «Про соціальні послуги»*, *Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»*, а також *Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р та інші*. У документі наголошується на необхідності створення ефективної системи координації між органами державної влади, місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства з метою забезпечення інтеграції ВПО та підвищення спроможності приймаючих громад [38;40;41].

У практиці ТГ міжвідомча взаємодія реалізується через створення *координаційних рад, міжвідомчих робочих груп, Рад з питань ВПО*, а також механізмів партнерства між *соціальними службами, закладами освіти, охорони здоров'я, службами зайнятості та громадськими організаціями*. Значну роль у цьому процесі відіграють *Ради з питань ВПО*, які виступають консультативно-дорадчими органами при органах місцевого самоврядування та військових адміністраціях. Їх діяльність спрямована на представлення інтересів ВПО, участь у формуванні місцевої політики та налагодження комунікації між переселенцями та владою. У сучасних дослідженнях підкреслюється, що ефективність таких рад значною мірою залежить від рівня співпраці з громадськими організаціями та наявності довготривалих партнерських механізмів [48].

Як уже зазначалося у п. 2.1 показовою у цьому контексті є практика Дрогобича та Дрогобицької міської ТГ, де в умовах значного зростання кількості ВПО сформовано систему координації між органами місцевого самоврядування, структурними підрозділами соціального захисту, закладами освіти, охорони здоров'я, громадськими та міжнародними організаціями. У громаді реалізуються спільні ініціативи щодо забезпечення ВПО житлом, гуманітарною та психосоціальною підтримкою, сприяння зайнятості й професійній адаптації переселенців. Важливу роль у цьому процесі відіграє співпраця громади з

міжнародними партнерами та благодійними організаціями, зокрема у реалізації житлових проєктів і розвитку соціальної інфраструктури для ВПО [50].

Важливим елементом міжвідомчої взаємодії є діяльність центрів надання соціальних послуг (ЦНСП), які забезпечують комплексний підхід до підтримки ВПО. Їх робота передбачає *проведення оцінювання потреб, соціальний супровід, кризове втручання, координацію доступу до медичних, освітніх і правових послуг, а також взаємодію з іншими суб'єктами соціальної роботи*. У цьому контексті особливого значення набуває *технологія ведення випадку*, яка забезпечує системність міжвідомчої взаємодії та безперервність соціальної підтримки клієнта [7].

Одними з ключових суб'єктів підтримки ВПО є *громадські, благодійні та міжнародні організації*, діяльність яких суттєво доповнює систему державної та комунальної соціальної підтримки. Вони забезпечують гуманітарну допомогу, психологічне та правове консультування, реалізують освітні, інтеграційні й житлові проєкти, а також сприяють розвитку громадської активності та соціальної згуртованості у приймаючих громадах.

Вагому роль у підтримці ВПО в Україні відіграють міжнародні організації, зокрема *Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Міжнародна організація з міграції, ЮНІСЕФ, Всесвітня продовольча програма ООН, Міжнародний Комітет Червоного Хреста, чеська гуманітарна організація People in Need*, а також міжнародні фінансові інституції - *Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку* та інші. Їх діяльність охоплює фінансування житлових програм, підтримку розвитку соціальної інфраструктури, реалізацію програм грошової допомоги, психосоціальної підтримки, професійної адаптації та підготовки фахівців соціальної сфери [33].

Водночас важливим елементом системи підтримки ВПО є діяльність українських благодійних і громадських організацій. Зокрема, БФ «Голоси дітей» спеціалізується на наданні психологічної та психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, які постраждали внаслідок війни; БФ «Рокада» є виконавчим партнером

УВКБ ООН та надає допомогу ВПО та населенню, що постраждало внаслідок збройної агресії росії та за підтримки UNHCR реалізує проєкт: «Надання допомоги у сфері захисту, базової підтримки та підтримки з питань житла внутрішньо переміщеним особам, особам, які повертаються в Україну, та населенню, постраждалому від війни, у межах підходу захисту на рівні громад та сталих рішень» (період реалізації – січень 2026-грудень 2026) [43]; БФ «Добрі вчинки разом» - забезпечує базові потреби ВПО на Харківщині, роздають гуманітарні набори, дитяче харчування, зимовий одяг, годують гарячими обідами; БФ «Ангели для України» від початку повномасштабної війни займається медичною евакуацією, надають адресну допомогу продуктами та засобами гігієни, підтримкою ВПО, допомогою іншим вразливим категоріям населення тощо [36]. Реалізація таких ініціатив сприяє не лише задоволенню базових потреб ВПО, а й формуванню умов для їх соціальної адаптації, інтеграції та відновлення життєвої стійкості.

Отже, участь громадських, благодійних та міжнародних організацій у системі міжвідомчої взаємодії забезпечує комплексність соціальної підтримки ВПО, підвищує спроможність ТГ реагувати на кризові виклики та сприяє розвитку партнерської моделі соціальної роботи.

У сучасних умовах міжвідомча взаємодія дедалі більше орієнтується на *принципи інтегрованого підходу та «єдиного вікна» у наданні соціальних послуг*. Це передбачає координацію дій різних установ навколо потреб клієнта, мінімізацію бюрократичних бар'єрів та забезпечення оперативного доступу до необхідної допомоги. Важливим напрямом є також *цифровізація міжвідомчої взаємодії*, що реалізується через електронні реєстри, онлайн-платформи, цифрові сервіси та системи обміну інформацією між суб'єктами соціальної політики.

Практика ТГ України засвідчує, що ефективність підтримки ВПО значною мірою залежить від рівня соціального партнерства та координації дій усіх суб'єктів соціальної роботи. Зокрема, у громадах активно впроваджуються спільні проєкти органів місцевого самоврядування, громадських організацій та міжнародних партнерів, спрямовані на розвиток житлової інфраструктури,

створення центрів життєстійкості, підтримку зайнятості ВПО та розвиток психосоціальних послуг. У цьому контексті міжвідомча взаємодія виступає не лише інструментом координації діяльності, а й важливою умовою формування стійких і соціально згуртованих ТГ.

Висновки до розділу 2

У другому розділі здійснено аналіз особливостей професійної діяльності соціального працівника у сфері підтримки ВПО у ТГ. Встановлено, що ефективність соціальної роботи з ВПО значною мірою залежить від своєчасної діагностики їхніх потреб та комплексного оцінювання соціального стану.

З'ясовано, що сучасна система оцінювання потреб ВПО виходить за межі індивідуального аналізу та набуває ознак стратегічного інструменту соціального управління, результати якого використовуються для планування місцевих програм підтримки, розвитку соціальної інфраструктури та прогнозування соціальних ризиків.

Доведено, що найбільш актуальними потребами ВПО залишаються забезпечення житлом, працевлаштування, психосоціальна підтримка та доступ до соціальних і медичних послуг. Окрему увагу приділено практиці Дрогобицької міської ТГ, яка демонструє комплексний підхід до підтримки переселенців через реалізацію житлових, соціальних та інтеграційних програм.

У процесі дослідження також охарактеризовано основні форми, методи та механізми соціальної роботи з ВПО у ТГ. Встановлено, що сучасна модель підтримки переселенців ґрунтується на поєднанні індивідуальної, групової та громадоорієнтованої соціальної роботи, а також використанні технологій соціального супроводу, ведення випадку, кризового втручання, психосоціальної підтримки та міжвідомчої взаємодії. Обґрунтовано, що ефективність соціальної підтримки ВПО значною мірою залежить від рівня координації між органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими, благодійними та міжнародними організаціями.

Доведено, що міжвідомча взаємодія та партнерство забезпечують комплексність соціальної допомоги, сприяють інтеграції ВПО у приймаючі громади та підвищують спроможність ТГ реагувати на сучасні соціальні виклики.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі здійснено теоретичне узагальнення та практичний аналіз ролі соціального працівника у підтримці ВПО у ТГ, що дозволило сформулювати такі загальні *висновки*:

1. Встановлено, що внутрішнє переміщення населення внаслідок повномасштабної збройної агресії росії проти України набуло системного характеру та спричинило комплекс соціальних, економічних і психологічних проблем. Доведено, що ВПО належать до соціально вразливих категорій населення та потребують комплексної міждисциплінарної й міжвідомчої підтримки, спрямованої на забезпечення їх адаптації та інтеграції у приймаючі територіальні громади.

2. Доведено, що важливу роль у реалізації державної політики щодо ВПО відіграють територіальні громади, які в умовах децентралізації виступають базовим рівнем організації соціальної підтримки та інтеграції переселенців. Водночас ефективність цієї системи значною мірою залежить від рівня міжвідомчої координації, ресурсного забезпечення та спроможності органів місцевого самоврядування адаптуватися до динамічних соціальних викликів.

3. Обґрунтовано, що професійна діяльність соціального працівника у сфері підтримки ВПО має базуватися на системному, клієнтоцентрованому та травма-орієнтованому підходах. Встановлено, що найбільш ефективними моделями соціальної роботи є ведення випадку, інтегроване надання соціальних послуг і міжвідомча взаємодія, які забезпечують комплексність та безперервність соціальної підтримки.

4. Встановлено, що своєчасна діагностика потреб ВПО є необхідною умовою ефективної соціальної підтримки та важливим інструментом соціального управління. Доведено, що найбільш актуальними потребами ВПО залишаються житлове забезпечення, працевлаштування, доступ до медичних і соціальних послуг та психосоціальна підтримка.

5. Визначено, що найбільш результативними формами соціальної роботи з ВПО є індивідуальна, групова, громадоорієнтована та міжвідомча підтримка, що

реалізується через консультування, соціальний супровід, кризове втручання, психосоціальну допомогу та цифрові сервіси. Доведено, що інтегрована модель соціальних послуг підвищує доступність, адресність і безперервність соціальної підтримки та сприяє ефективнішому використанню ресурсів громади.

6. Встановлено, що ефективна підтримка ВПО потребує узгодженої взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, соціальних служб, громадських і міжнародних організацій. Обґрунтовано, що міжвідомча взаємодія є важливою умовою забезпечення комплексної підтримки ВПО та формування соціально згуртованих територіальних громад.

Водночас результати дослідження засвідчили необхідність подальшого розвитку інтегрованих моделей соціальної підтримки ВПО, удосконалення механізмів координації між суб'єктами соціальної сфери та розширення можливостей ТГ у сфері забезпечення соціальної інтеграції ВПО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О.М. Денисюк та ін. ; ред. кол.: О.В. Епель, Т.Л. Лях, І.В. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/1/O_%20Epel_T_Liakh_I_Silantjeva_APSR_FPSRSO_KSPSR.pdf.pdf
2. Аналітичний звіт «Доступ до соціальних послуг населення, яке постраждало внаслідок збройної агресії Російської Федерації». 2024. 39 с. URL: <https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/75507.pdf>
3. Бова А., Беленок О. Матеріальний стан та інституційна підтримка ВПО та іммобільного населення: порівняльний аналіз в умовах війни. URL: https://isnasu.org.ua/analytics/011_Bova_Belenok_-_Materialniy_stan_i_pidtrymka_vpo.php?fbclid=IwZnRzaAMkxTdleHRuA2FlbQIxMQABHvMIsn7SNUFrQQo43os9Q2IEltiX5aa3JXRJuxTZISS_0gVozwr75hliy3Cg_aem_o2CxPJ8lkjQNVjGFpbhS0A
4. Васильєва-Халатникова М., Протас О. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами : інноваційні практики допомоги та адаптації. *Ввічливість. Humanitas.* 2025. № 5. С. 3-11. URL: https://www.researchgate.net/publication/398629806_SOCIALNA_ROBOT_A_Z_VNUTRISNO_PEREMISENIMI_OSOBAMI_INNOVACIJNI_PRAKTIKI_DOPOMOGI_TA_ADAPTACII
6. Вимушені переселенці та приймаючі громади : уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції : наукова доповідь / Держ. установа «Ін-т економіки та прогнозування НАН України» ; за ред. О. М. Балакірева. Київ : Ін-т економ. та прогнозув., 2016. 139 с. URL: https://jnas.nbuiv.gov.ua/j-pdf/Usoc_2015_3_18.pdf
7. Віцукаєва К. Соціальний супровід клієнта : навч. посіб. Одеса : Вид. Букаєв В. В., 2017. 322 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/635/3/Vitsuka%D1%96eva%2C%20Kateryna%20Mykhailivna%20%281%29.pdf>

8. В Україні налічується 4,6 млн внутрішньо переміщених осіб. Скільки Скільки? ВПО. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. URL: https://skilky-skilky.info/v-ukraini-nalichuietsia-4-6-mln-vnutrishno-peremishchenykh-osib/?utm_source=chatgpt.com
9. В яких областях проживає найбільше і найменше внутрішніх переселенців. Слово і Діло. Аналітичний портал. Суспільство. 25 березня 2026. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2026/03/25/infografika/suspilstvo/yakux-oblastyax-prozhyvaye-najbilshe-najmenshe-vnutrishnix-pereselenciv>
10. Грекул-Ковалик Т. Кампальська конвенція як приклад регіоналізації міжнародного права : передумови прийняття та загальна характеристика. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: «Право»*. 2025. Вип. 89 : частина 4. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/07/21-2.pdf>
11. Дацаківська О., Максименко К., Стельмах С. #Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах. Ч. 2. Ведення випадку та міжвідомча взаємодія : посіб. Київ, 2021. 72 с. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/12711/file/Spilno_posibnyk_2_casemanagement.pdf
12. Де в Україні проживає найбільше переселенців і як змінюється їхня кількість: актуальна статистика. Слово про слово. URL: <https://slovoproslovo.info/vpo-ukraina-rehiony-statystyka-2025>
13. Деякі питання надання у 2026 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування фондів житла для тимчасового проживання або підтриманого проживання евакуйованих та внутрішньо переміщених осіб і заходів щодо забезпечення їх житлом у сільській місцевості : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2026 р. № 301. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2026-%D0%BF#Text>

14. До уваги внутрішньо переміщених осіб: алгоритм дій для отримання підтримки та соціальних гарантій. 24 квітня 2026. Дрогобицька міська рада. URL: https://drohobych-rada.gov.ua/informacziya-dlya-vnutrishno-peremishhenyh-osib-vpo/?utm_source=chatgpt.com
15. Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 року. Омбудсман України. Ombudsman of Ukraine. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/zhenevski-konvenciyi-pro-zahist-zhertv-vijni-1949-roku>
16. Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні. Опитування загального населення. Раунд 22. Січень 2026 року. МОМ ООН Міграція. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-vnutrishne-peremishchennya-naselennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo>
17. Кейс-менеджмент внутрішньо-переміщених осіб : метод. рек. / автор-упорядник: Гусак Н. Є. Київ, 2015. 62 с. URL: <https://files.acquia.undp.org/public/migration/ua/manual-case-management-UNDP.pdf>
18. Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення всередині країни (Guiding Principles on Internal Displacement), ратифіковані Україною 17.04.1998. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf>
19. Киришко О. Правове регулювання статусу ВПО в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету* : Серія : ПРАВО. 2025. Вип. 92: частина 2. С. 185-193. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/350393/337545>
20. Кількість переселенців по областях: актуальна статистика 2026. EUROFEST. URL: <https://www.eurofest.org.ua/kilkist-pereselencziv-po-oblastyah-aktualna-statystyka-2026/>
21. Лебединська О., Іванісов О., Лугова В. Специфіка надання інтегрованих соціальних послуг в сучасних умовах. *Український журнал прикладної*

- економіки та техніки*. 2025. Т. 10. № 2. С. 38-44. URL: <https://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/10-2-1-38-44.pdf>
22. Малахова Т. Організація соціальної роботи на місцевому рівні. Київ : ДУІКТ, 2024. 79 с. URL: https://www.duikt.edu.ua/uploads/p_293_85068197.pdf
23. Малярчук Н. Особливості соціальної роботи з ВПО в центрах надання соціальних послуг в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Соціально-гуманітарні науки та публічне адміністрування*. 2025. Вип. 14. URL: https://journals.uran.ua/vsgf_pstu/article/view/345688
24. Методичні рекомендації щодо здійснення соціальної роботи та надання соціальних послуг населенню в умовах воєнного стану / за ред. О. Л. Караман, І. М. Трубавіної. Полтава, 2024. 85 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50039/1/O_Shved_ta_in_Metod_Rek_2_024_FPSRSO.pdf
25. Михайлич О. Особливості соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Соціальні технології : актуальні проблеми теорії та практики*. 2023. Вип. 100. С. 99-107. URL: https://soctech-journal.kpu.zp.ua/archive/2023/100/8.pdf?utm_source=chatgpt.com
26. Національне законодавство у сфері забезпечення прав ВПО та іншого цивільного населення, яке постраждало від тимчасової окупації та збройного конфлікту. Омбудсман України. Ombudsman of Ukraine. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/nacionalne-zakonodavstvo-u-sferi-zabezpechennya-prav-vpo-ta-inshogo-civilnogo-naselennya-yake-postrazhdalo-vid-timchasovoyi-okupaciyi-ta-zbrojnogo-konfliktu>
27. Недря К., Трубавіна І., Чередниченко О. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в Україні. *Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі* [Електронне видання] : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 2 листоп. 2022 р. Запоріжжя, 2022. С. 40-43. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/9844>

28. Николаєва В., Пономарьова В. Соціальна адаптація ВПО у територіальній громаді за новим місцем проживання в умовах воєнного стану. *Ввічливість. Humanitas.* 2023. № 1. С. 79-85. URL: https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10065/1058%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1998-1-10-20230629.pdf?isAllowed=y&sequence=1&utm_source=chatgpt.com
29. Орієнтири душпастирської праці з внутрішньо переміщеними особами. Секція мігрантів і біженців дикастерії цілісного людського розвитку / пер. з англ. здійснено за сприяння Пасторально-міграційного відділу Патріаршої Курії Української Греко-Католицької Церкви. URL: <https://migrants-refugees.va/wp-content/uploads/2020/10/1.-Read-On-Screen-A5-UK.pdf>
30. Офіційна кількість ВПО в Україні – 4 млн, але реальне число може бути вищим. Не всі переселенці пройшли реєстрацію. LB.ua. URL: https://lb.ua/society/2026/04/21/734003_ofitsiyna_kilkist_vpo_ukrayini.html?utm_source=chatgpt.com
31. Паскаль О. Травма-інформований підхід при підготовці майбутніх соціальних працівників. Суспільство та національні інтереси. 2025. № 9(17). URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/28420/28383>
32. 1,5 млрд грн субвенції : Мінсоцполітики профінансує ремонти МТП та купівлю будинків у селах для ВПО. Урядовий портал. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України (опубліковано 09 березня 2026 року). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/15-mlrd-hrn-subventsii-minsotspolityky-profinansuie-remonty-mtp-ta-kupivliu-budynkiv-u-selakh-dlia-vpo>

- 33.Перелік програм підтримки для внутрішньо переміщених осіб. URL: https://r2p.org.ua/storage/documents/74bb300880fc930d96f10d16a836f91bfd954c07_original.pdf
- 34.Підтримка ВПО та житлові проєкти в громаді: Дрогобич налагоджує співпрацю з міжнародною організацією Habitat for Humanity.25 лютого 2026. Дрогобицька міська рада. URL: https://drohobych-rada.gov.ua/pidtrymka-vpo-ta-zhytlovi-proyekty-v-gromadi-drohobych-nalagodzhuye-spivpraczyu-z-mizhnarodnoyu-organizacziyeyu-habitat-for-humanity/?utm_source=chatgpt.com
- 35.Після суворої зими мільйони українців стикаються з проблемами тривалого переміщення та невизначеності 24 лютого 2026 року. UNHCR|Україна. URL: https://www.unhcr.org/ua/news/briefing-notes/after-brutal-winter-millions-ukrainians-face-deepening-displacement-and?utm_source=chatgpt.com
- 36.Повертаючи опору. Як українські благодійні фонди допомагають вразливим групам під час війни. Philantropy in Ukraine. URL: <https://philanthropyinukraine.org/knowledge-hub/publication/povertaiuchy-oporu-ia-ukrainski-blahodiini-fondy-dopomahaiut-vrazlyvym-hrupam-pid-chas-viiny>
- 37.Потреби внутрішньо переміщених осіб. Аналітичний огляд за результатами оцінки 2024 р. Соціоконсалтинг. URL: https://sociocon.org/wp-content/uploads/2025/02/Zvit_Otsinka_potreb_VPO.pdf
- 38.Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
- 39.Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення оцінювання потреб внутрішньо переміщених осіб на місцевому рівні громади : Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово

- окупованих територій України від 13.09.2024 р. № 288. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0288925-24#Text>
40. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
41. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.04.2023 р. № 312-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text>
42. Роговенко О. Аналіз міжнародних правових стандартів та національного законодавства у сфері забезпечення конституційного статусу переміщених осіб. *Актуальні проблеми держави і права*. С. 182-187. URL: <https://www.apdp.in.ua/v82/28.pdf>
43. Рокада. Благодійний фонд. URL: <https://rokada.org.ua/about-us/partnery/>
44. Савельчук І. Теорія та практика соціальної роботи з позицій системного підходу. *Психологія*. 2016. № 2 (5). С. 63-66. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/admin5,+21.pdf>
45. Сахарук Ю. Сучасні підходи до соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами в умовах воєнного стану. *Публічне управління та соціальна робота*. 2024. № 2. С. 72-79. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/soc/article/view/2914/2795>
46. Слозанська Г. Соціальна робота в територіальній громаді : теорії, моделі та методи : монографія / за наук. ред. д-ра пед. наук, проф. В. А. Поліщук. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2018. 382 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13712/1/8slozanska_monogr.pdf
47. Сновида Л., Герман О. Психічне здоров'я в умовах війни : основні ментальні та психосоціальні виклики, принципи надання допомоги. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2025. № 3 (105). С. 66-70. URL:

https://www.researchgate.net/publication/396779128_PSIHICNE_ZDOROV%27A_V_UMOVAH_VIJNI_OSNOVNI_MENTALNI_TA_PSIHOSOCIALNI_VIKLIKI_PRINCIPI_NADANNA_DOPOMOGIMENTAL_HEALTH_I_N_CONDITIONS_OF_WAR_KEY_MENTAL_AND_PSYCHOSOCIAL_CHALLENGES_AND_PRINCIPLES_OF_ASSISTAN

48. Спроможності та виклики Рад ВПО. Результати Загальнонаціональної Оцінки. Травень 2025. URL: https://sss-ua.org/wp-content/uploads/2025/05/REACH-SSS_Capacities_and_Challenges_of_IDP_Councils_May2025_UKR.pdf?utm_source=chatgpt.com
49. Столярчук О., Семигіна Т. Орієнтовані на травму підходи : важливість у підготовці соціальних працівників та напрями розвитку. *Педагогічна академія : наукові записки*. URL: https://www.researchgate.net/publication/384691408_Orientovani_na_travmu_u_pidhodi_vazlivist_u_pidgotovci_socialnih_pracivnikiv_ta_naprami_rozvitku
50. У Дрогобицькій РВА презентують програму з підтримки підприємництва. URL: https://drohobych-rda.gov.ua/news/u-drohobytskiy-rva-prezentuyut-prohramu-z-pidtrymky-pidpryyemnytstva-zapros Huyutsya-veterany-ta-chle.html?utm_source=chatgpt.com
51. Якщо в Україні ви є внутрішньо переміщеною особою, особою, яка постраждала від війни, або особою, яка повернулася. UNHCR | Help Україна. URL: https://help.unhcr.org/ukraine/uk/welcome/if-you-are-an-internally-displaced-person-in-ukraine/?utm_source=chatgpt.com
52. Mental Health and Psychosocial Support. Multisectoral programming promoting the well-being of children and their families. UNICEF PROGRAMME BRIEF 2025. URL: https://www.unicef.org/ukraine/en/media/53941/file/2025_MHPSS%20brief.pdf.pdf?utm_source=chatgpt.com

ДОДАТКИ

Додаток А

